FUNDAMENTUL RĂSPUNDERII INTERNAȚIONALE PENALE

Dorul Olga, dr. în drept, conf. univ., *Facultatea de Drept, Departamentul Drept internațional și european, Universitatea de Stat din Moldova*

La législation pénale des états, les traités internationaux dans la matière des crimes internationaux ont consacré le principe selon lequel seulement les faits internationaux illicites qui portent atteinte aux valeurs fondamentales de l'humanité comme la paix et la sécurité internationales, les droits et les libertés

fondamentales de l'homme constituent le fondement pour l'engagement de la responsabilité internationale pénale. Le fondement de la responsabilité internationale pénale suppose l'accomplissement des crimes internationaux prévus, en règle générale, par les traites internationaux.

Mots clés: *fondement juridique, responsabilité internationale pénale, traité international, crime internationale*.

Societatea internațională marcată de prezența multiplelor provocări la pacea și securitate, mai mult ca oricând, trebuie să-și consolideze întreg potențialul în vederea contracarării infracțiunilor, care astăzi sunt calificate drept crime internaționale pentru a-i pedepsi pe cei vinovați de nerespectarea normelor de drept internațional. Acest deziderat poate fi realizat prin reglementarea detaliată prin intermediul instrumentelor de drept internațional public și a condițiilor angajării răspunderii internaționale penale.

Procesul angajării răspunderii internaționale, precum și consecințele pe care le implică producerea unor fapte internaționale cu caracter ilicit a fost și este o preocupare constantă atât pentru doctrinari, cât și pentru practicieni, atunci când se aduc atingeri valorii umane și este nesocotit scopul principal al omenirii – de menținere a păcii și a securității internaționale. Ca urmare a pagubelor cauzate persoanelor și bunurilor străinilor, problemele răspunderii internaționale s-au extins și amplificat, ea devenind, pe drept cuvânt, una dintre cele mai complexe și mai importante instituții ale dreptului internațional [1, p.129].

În cazul în care o normă de drept internațional ar fi încălcată, se pune problema sancționării nerespectării acesteia. În acest caz, caracterul ilicit al faptei se determină prin raportarea conduitei respective la norma de drept internațional. Un asemenea act de încălcare a dreptului internațional antrenează răspunderea de drept internațional, fie a statelor, fie a persoanelor fizice care au săvârșit actul material în cauză [1, p.129].

Între crima individului în dreptul internațional și fapta ilicită internațională a statului poate exista o anumită legătură. În cazul crimei comise de un individ, în mod special, de către un demnitar de stat, statul poate purta răspundere pentru neprevenirea crimei sau pentru nepedepsirea vinovaților. Într-un șir de cazuri, în special, în caz de agresiune, statul necondiționat poartă răspundere. Este important de a sublinia că și în acest caz răspunderea individuală se deosebește de răspunderea statului. În hotărârea *Curții Europene a Drepturilor Omului* din 22 martie 2001 în cauza *Streletz, Kessler & Krenz v. Germania* se menționează: „Dacă Republica Democrată Germană ar fi existat, ea ar purta răspundere în temeiul dreptului internațional pentru faptele indicate. Urmează a fi stabilit că afară de răspunderea statului reclamanții personal purtau răspundere…" [2, p.72].

Statul nu poate fi eliberat de răspundere pentru săvârșirea faptei internaționale ilicite ca rezultat al urmăririi și pedepsirii demnitarilor de stat care au comis ilegalități. În *Statutul Curții Penale Internaționale* este menționat: „Nici o dispoziţie a prezentului statut, referitoare la răspunderea penală a indivizilor, nu afectează răspunderea statelor în dreptul internaţional" (art. 24 alin. 4). Prin urmare, *Statutul Curții Penale Internaționale* face distincție între cele două tipuri de răspundere: răspunderea individuală penală și răspunderea statului în dreptul internațional [2].

Fundamentul juridic al răspunderii persoanelor fizice pentru crimele internaționale îl constituie prevederile obligatorii ale actelor de drept internațional care califică anumite componențe în calitate de crime internaționale, iar răspunderea pentru comiterea lor poate fi imputată persoanelor fizice. La fel, aceste prevederi stabilesc norme și principii ale aplicării pedepsei [3]. Fundamentul juridic presupune norme juridice materiale, dar și norme procesuale.

În acest context, ***tratatele internaționale*** în materie fie au conținut material (de exemplu, *Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid*, 1948), fie conțin norme procesuale (*Convenția cu privire la imprescriptibilitatea crimelor de război și crimelor contra umanității*, 1968), fie conțin atât norme materiale, cât și norme procesuale (actele constitutive ale tribunalelor penale internaționale, *Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale*).

În același timp, spre deosebire de dreptul penal național, tratatele internaționale, în mod tradițional, nu stabilesc tipul pedepsei pentru crimele internaționale, cu excepția statutelor tribunalelor penale și militare internaționale, precum și *Statutul Curții Penale Internaționale*. Astfel, potrivit *Statutului de la Roma*, cu anumite excepții: „*Curtea poate pronunţa contra unei persoane declarate vinovată de o crimă prevăzută la art. 5 din statut una dintre următoarele pedepse:*

a) o pedeapsă cu închisoarea pe timp de cel mult 30 de ani; sau b) o pedeapsă cu închisoarea pe viaţă, dacă gravitatea extremă a crimei şi situaţia personală a condamnatului o justifică.

2. La pedeapsa cu închisoarea Curtea poate adăuga: a) o amendă stabilită conform criteriilor prevăzute de Regulamentul de procedură şi de probe; b) confiscarea de profituri, de bunuri şi de averi provenind direct sau indirect din crime, fără prejudicierea drepturilor terţilor de bună credinţă" [4].

Doctrinarii occidentali nu recunosc ***cutuma*** în calitate de fundament juridic al răspunderii persoanelor juridice, invocând argumentul că sancțiunile trebuie preventiv fixate în formă scrisă. Totodată, în opinia autorului Iu. Reșetov, principiul legalității încriminării nu se aplică în dreptul internațional în aceeași măsură ca și în dreptul național al statelor. Prin urmare, consideră autorul, cutuma trebuie să fie considerată izvor de drept internațional penal [3].

Specialiștii de drept internațional public susțin unanim ideea că, în lipsa unui cod internațional penal, este necesar de a consolida instituția răspunderii internaționale penale a indivizilor. Astăzi, intervenția directă a dreptului internațional prin cutumă sau prin instrumente convenționale în scopul creării în sarcina indivizilor a obligațiilor și responsabilităților este reală, însă fragmentară și empirică. Calificarea faptelor este imprecisă, distincția tradițională între crime și delicte nu este clar percepută [5].

În acest sens, astăzi sunt invocate în calitate de fundament juridic al răspunderii internaționale penale și alte categorii de izvoare de drept internațional. Astfel, cu referire la izvoarele de drept *soft law* în calitate de fundament juridic al răspunderii internaționale penale a persoanelor fizice, este necesar să menționăm faptul că doctrinarii contemporani nu au formulat o soluție unică în această materie. Cert este faptul că doar rezoluțiile organizațiilor internaționale care au forță juridică obligatorie pot servi drept temei pentru angajarea răspunderii internaționale penale.

Legislația națională penală poate fi considerată fundament juridic al răspunderii internaționale penale dacă ea este compatibilă cu dreptul internațional. [3] Estimăm util să menționăm în acest context faptul că legislația penală a Republicii Moldova este inspirată din idealurile dreptului internațional și se prezintă ca fiind compatibilă cu prevederile normative internaționale în vigoare. *Codul penal al Republicii Moldova* [6] încriminează: genocidul (art. 135); infracțiunile împotriva umanității (art. 135[1]); infracțiunile de război împotriva persoanelor (art. 137); infracțiunile de război împotriva proprietății și altor drepturi (art. 137[1]); utilizarea de mijloace interzise de purtare a războiului (art. 137[2]); utilizarea de metode interzise de purtare a războiului (art. 137[3]); utilizarea fără drept a semnelor distinctive de drept internațional umanitar (art. 137[4]); darea sau executarea unui ordin vădit ilegal. Neexercitarea sau exercitarea necorespunzătoare a controlului cuvenit (art. 138); planificarea, pregătirea, declanșarea sau ducerea războiului (art. 139); propaganda războiului (art. 140); utilizarea, dezvoltarea, producerea, dobândirea în alt mod, prelucrarea, deținerea, stocarea sau conservarea, transferarea directă sau indirectă, păstrarea, transportarea armelor de distrugere în masă (art. 140[1]); activitatea mercenarilor (art. 141); atacul asupra persoanei care beneficiază de protecție internațională (art. 142). Totodată, în anumite momente legislația RM este mai avansată decât tratatele internaționale în domeniu încriminând ecocidul (art. 136) sau clonarea (art. 144).

Concluzionăm, că persoanele fizice acționând în calitate de reprezentanți ai autorităților statale săvârșesc infracțiuni internaționale ori de câte ori decid, ordonă sau execută acte încriminate și pedepsite de dreptul internațional penal [7, p.34]. În acest sens, sistemul dreptului internațional public trebuie să ofere răspunsuri neechivoce la situațiile care inclusiv îi periclitează fundamentul. Un instrument efectiv în acest sens l-ar putea constitui elaborarea codificărilor în materie de drept internațional penal întru încriminarea faptelor ilicite ce subminează ordinea juridică internațională, în așa fel încât principiul consacrat *nullum crimen sine lege* să fie pe deplin valorificat în plan internațional.

Bibliografie:

1. Balan, O. *Protecţia drepturilor omului în conflictele armate*. Monografie. Chișinău: CEP USM, 2009. 214 p.
2. Лукашук, И. *Право международной ответственности.* WoltersKluwer. Москва, 2004.
3. Решетов, Ю.А. *Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности. Международная ответственность физических лиц за международные преступления. Основания ответственности*. http://society.polbu.ru/reshetov_struggle/ch24_all.html.
4. *Statutul Curţii Penale Internaţionale,* adoptat la Roma la 17 iulie 1998, ratificat de Republica Moldova la 9 septembrie 2010, publicat în Monitorul Oficial nr. 190 din 29 septembrie 2010. http://lex.justice.md/index.php?action=doc&lang=1&id=336126 [vizitat la 08.01.2015]
5. Quoc Dinh, N.; Daillier, P.; Pellet, A. *Droit international public*. 6e edition. Paris: L.G.D.J., 1999. 670 p.
6. *Codul penal al Republicii Moldova*, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 72-74 din 14.04.2009.
7. Sârcu-Scobioală, D.; Lupușor, I.; Goncearova, E. *Jurisdicția internațională penală*. Chișinău: CEP USM, 2008.